

Η σκοτεινή Βιέννη, ο Μαξ Βίντερ και η σοσιαλιστική δημοσιογραφία

Βιέννη, η πόλη του μύθου και η πόλη κάτω απ' τον μύθο

Βιέννη: η πόλη του αυτοκρατορικού μεγαλείου. Η πόλη των αστραφτερών παλατιών και των ατελείωτων βαλς όπου νεαροί αξιωματικοί φλερτάρουν με κομψές αριστοκράτισσες έτοιμες να απατήσουν τον άνδρα τους. Αυτή είναι η εικόνα της Βιέννης του παλιού καιρού στην λαϊκή φαντασία, όπως την ξέρουμε από την τηλεόραση και τον κινηματογράφο και όπως προβάλλει στις αφίσες των ταξιδιωτικών γραφείων.

Στην πραγματικότητα, όπως συχνά συμβαίνει, πηγή αυτής της εικόνας δεν είναι τόσο η ιστορία όσο οι περιγραφές ορισμένων συγγραφέων, από τους καλύτερους που είχε να επιδείξει η πάλαι ποτέ Αυτοκρατορία των Αψβούργων. Συγγραφείς όπως ο Άρθουρ Σνίτσλερ, ο Ρόμπερτ Μούζιλ, ο Γιόζεφ Ροτ και πάνω απ' όλα ο Στέφαν Τσβάιχ, κατασκεύασαν μέσα από τα βιβλία τους, που διαβάστηκαν και διαβάζονται από εκατομμύρια ανθρώπους σε όλον τον κόσμο και αποτέλεσαν την βάση ταινιών και τηλεοπτικών σειρών, τον μύθο αυτής της λαμπερής μητρόπολης που συνδύαζε την πολυτέλεια με την υψηλή κουλτούρα, τα υπαρκτά άγχη με τις ερωτικές ίντριγκες. Όμως, όπως επίσης συχνά συμβαίνει, ο μύθος αυτός κατασκευάστηκε από τα πάνω και εκ των υστέρων. Οι περισσότεροι από αυτούς τους συγγραφείς ανήκαν στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, όντας γιοι βιομηχάνων, τραπεζιτών και εύπορων επαγγελματιών, και οι εμπειρίες τους από την Βιέννη των τελευταίων χρόνων της Αυστροουγγαρίας ήταν οι εμπειρίες μια μικρής μειοψηφίας προνομιούχων. Εκτός αυτού μεγάλο μέρος των μυθιστορημάτων και διηγημάτων που διαμόρφωσαν την εικόνα της Βιέννης στην αυγή του εικοστού αιώνα γράφτηκαν αργότερα, μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν πια η Βιέννη δεν ήταν πρωτεύουσα μιας αυτοκρατορίας, των Αψβούργων, αλλά ενός μικρού κράτους με αβέβαιο μέλλον, της Αυστρίας. Η περίοδος αυτή είναι ιδιαίτερα οδυνηρή καθώς η πόλη υποφέρει από τον υψηλό πληθωρισμό, την μαζική ανεργία, την ακραία φτώχεια και την πολιτική βία. Ένας κομμουνιστής συγγραφέας που θα βρεθεί εκεί στις αρχές της δεκαετίας του 1920, ο Βίκτορ Σερζ, θα εντυπωσιαστεί από την αντίθεση ανάμεσα στην ευημερούσα και εύτακτη Πράγα και την Βιέννη, όπου ο αέρας «μύριζε απελπισία και αίμα» και άνεργοι αυτοκτονούσαν στον δρόμο. Μέσα σε αυτές τις ζοφερές συνθήκες δεν είναι περίεργο που η ανάμνηση των γυαλισμένων παρκέ στις αίθουσες δεξιώσεων της προπολεμικής Βιέννης ήταν ιδιαίτερα λαμπερή στην μνήμη πολλών συγγραφέων. Ούτε

είναι τυχαίο ότι ο Στέφαν Τσβάιχ τιτλοφόρησε την αυτοβιογραφία του *Ο Κόσμος του Χθες*.

Πώς έμοιαζε λοιπόν στ' αλήθεια η Βιέννη στις τελευταίες δεκαετίες της Αυστροουγγαρίας, εκεί γύρω στο 1900; Μια απάντηση θα ήταν ότι έμοιαζε πολύ με το βικτωριανό Λονδίνο και αν την φανταζόμαστε τόσο διαφορετική από εκείνο οφείλεται ίσως στο ότι το ένα μας το περιέγραψε ο Κάρολος Ντίκενς ενώ την άλλη ο Στέφανος Τσβάιχ. Καταρχάς δεν κατοικούνταν βέβαια αποκλειστικά από αριστοκράτες, καλλιτέχνες και υπαλλήλους της αυτοκρατορικής γραφειοκρατίας. Πώς θα μπορούσε άλλωστε; Σε αυτήν την πόλη, που είναι η τέταρτη μεγαλύτερη της Ευρώπης, μόνο οι υπηρέτες που απασχολούν τα ανώτερα στρώματα ανέρχονται σε 100 χιλιάδες. Στην πραγματικότητα η Βιέννη είναι μια εργατούπολη. Περίπου ο μισός πληθυσμός της απασχολείται στην βιομηχανία και την βιοτεχνία, ενώ υπάρχουν ακόμα μικροπωλητές, αμαξάδες, υπάλληλοι του δήμου (πάνω από 30 χιλιάδες) και ζητιάνοι.

Είναι επίσης μια πόλη που αναπτύσσεται με εντυπωσιακούς ρυθμούς: από 440.000 κατοίκους το 1840 θα φτάσει το 1.300.000 το 1890 και το 1915 θα αγγίξει το απόγειό της με 2.250.000 κατοίκους. Άνθρωποι από όλες τις γωνιές της αυτοκρατορίας καταφθάνουν για να κάνουν την τύχη τους. Εκτός από τους Αυστριακούς υπάρχουν Τσέχοι, Ούγγροι, Σλοβάκοι, Πολωνοί, Ουκρανοί, Εβραίοι, Ιταλοί και Σλάβοι των Βαλκανίων. Αποτέλεσμα αυτής της ραγδαίας αύξησης είναι να δημιουργηθεί μια οξεία στεγαστική κρίση που θα διαρκέσει μέχρι το τέλος της Αυτοκρατορίας των Αψβούργων. Πολύ απλά, δεν υπάρχουν αρκετά σπίτια για όλο τον πληθυσμό, ο οποίος αυξάνεται πιο γρήγορα από την οικοδομική δραστηριότητα. Οι υψηλοί δημοτικοί φόροι στα ενοίκια και οι στενές σχέσεις ανάμεσα στις δημοτικές αρχές και τους μεγαλοϊδιοκτήτες ακινήτων επιδεινώνουν την κατάσταση, εκτοξεύοντας τα ενοίκια στα ύψη. Ανάμεσα στο 1891 και το 1914 τα ενοίκια για τα διαμερίσματα των εργατικών οικογενειών τετραπλασιάστηκαν. Οι εξώσεις είναι ένα συχνό φαινόμενο και στην πόλη ζουν χιλιάδες άστεγοι. Μόνο στον Μεσοπόλεμο η σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση του τοπικού κρατιδίου θα λάβει σοβαρά μέτρα για την επίλυση του στεγαστικού ζητήματος, ανεγείροντας 64 χιλιάδες σύγχρονες κοινοτικές κατοικίες μέσα σε έντεκα χρόνια, αλλά ούτε και αυτή θα καταφέρει να εξαλείψει το πρόβλημα.

Όσοι έχουν που να μείνουν ζουν στριμωγμένοι σε μικρά, ακατάλληλα διαμερίσματα. Το 1910 ο μέσος όρος των κατοίκων ανά διαμέρισμα είναι 2,7 στο Παρίσι, 3,6 στο Βερολίνο και 4,2 στην Βιέννη. Αυτή η στατιστική όμως, που περιλαμβάνει τόσο τα ευρύχωρα παλάτια του ιστορικού κέντρου όσο και τις υπερφορτωμένες πολυκατοικίες των εργατικών συνοικιών στα περίχωρα, είναι μάλλον παραπλανητική. Για τους φτωχούς τα πράγματα είναι πολύ χειρότερα. Καθώς δεν μπορούν να νοικιάσουν ένα ολόκληρο διαμέρισμα ή αναγκάζονται να το υπενοικιάσουν σε άλλους για να καλύψουν το υπέρογκο ενοίκιο, δυο και τρεις οικογένειες άσχετες μεταξύ τους στριμώχνονται σε σπίτια που περιλαμβάνουν συνήθως ένα δωμάτιο και μια κουζίνα. Στις κατοικίες αυτές συχνά δεν υπάρχει ούτε φυσικός φωτισμός ούτε εξαερισμός ενώ σχεδόν ποτέ δεν υπάρχει τρεχούμενο νερό. Το 1910 το 95% των διαμερισμάτων της Βιέννης δεν διαθέτει τρεχούμενο νερό και το 92% δεν διαθέτει δική του τουαλέτα. Για τους περισσότερους κατοίκους της λοιπόν η Βιέννη είναι μια βρώμικη, ανθυγιεινή πόλη

και στις λαϊκές γειτονιές της κατά καιρούς ξεσπούν επιδημίες, ενώ η φυματίωση είναι τόσο διαδεδομένη που είναι γνωστή σε όλη την Ευρώπη ως «η βιεννέζικη ασθένεια».

Η Εφημερίδα των Εργατών και ο Μαξ Βίντερ

Το πέρασμα από τον 19^ο στον 20^ο αιώνα δεν είναι μόνο μια περίοδος ανάπτυξης των πόλεων και της βιομηχανίας, είναι και μια περίοδος ανάπτυξης του Τύπου. Το 1889 στις εφημερίδες της Βιέννης προστίθεται μια καινούργια, η *Εφημερίδα των Εργατών* (Arbeiter-Zeitung), που κυκλοφορεί αρχικά ανά δεκαπενθήμερο και από το 1895 σε καθημερινή βάση. Η εφημερίδα αναπτύχθηκε γρήγορα και από μια αρχική κυκλοφορία 15 χιλιάδων φύλλων θα φτάσει τις 24 χιλιάδες το 1900 και τις 54 χιλιάδες το 1914.

Η *Εφημερίδα των Εργατών* είναι το επίσημο όργανο του Σοσιαλδημοκρατικού Εργατικού Κόμματος (ΣΕΚ), σαν να λέμε δηλαδή με δικούς μας όρους κάτι ανάλογο της Αυγής ή του Ριζοσπάστη. Σε αντίθεση όμως με τις δικές μα εμπειρίες ήταν κάτι πολύ περισσότερο από όργανο αναμετάδοσης της κομματικής προπαγάνδας και δικαιολογία για να κόβεται μισθός σε κομματικά στελέχη. Ο ιδρυτής της, που ήταν και ιδρυτής του ΣΕΚ, ο Βίκτωρ Άντλερ, έδινε μεγάλη έμφαση στην δημοσιογραφική ποιότητα της εφημερίδας και φρόντισε να την στελεχώσει με ικανούς ρεπόρτερ. Έγινε έτσι μια από τις σημαντικότερες εφημερίδες της εποχής. Υπήρξε η πρώτη εφημερίδα στην Αυστρία που αφιέρωσε τακτική στήλη στον κινηματογράφο, ενώ τα κοινωνικά της ρεπορτάζ, που περιέγραφαν τις συνθήκες ζωής των κατώτερων στρωμάτων, προκαλούσαν συχνά μεγάλη αίσθηση. Τα καλύτερα από αυτά τα έγγραφε ο Μαξ Βίντερ.

Ο Μαξ Βίντερ (Max Winter, 1870-1937) γεννήθηκε σε ένα χωριό στην σημερινή Ουγγαρία, γιος μια καπελούς και ενός σιδηροδρομικού υπαλλήλου, αλλά θα εγκατασταθεί με την οικογένεια του στην Βιέννη σε ηλικία τριών χρονών και θα ζήσει σε αυτήν την πόλη, που ξέρει σαν την παλάμη του χεριού του, σχεδόν όλη του την ζωή, μέχρι το 1934, όταν θα αναγκαστεί να καταφύγει στις Ηνωμένες Πολιτείες. Μετά τις σπουδές του στο Πανεπιστήμιο της Βιέννης, τις οποίες δεν θα ολοκληρώσει, θα πιάσει δουλειά στα εικοσιτρία του χρόνια ως δημοσιογράφος και δυο χρόνια αργότερα ο Άντλερ θα τον φέρει στην *Εφημερίδα των Εργατών*, για την οποία θα γράψει τα περισσότερα από τα 1500 ρεπορτάζ που θα δημοσιεύσει στην καριέρα του.

Πρωτοπόρος του κοινωνικού ρεπορτάζ, θα γίνει γνωστός για την τακτική του να διεισδύει ακόμα και με την χρήση μεταμφιέσεων στους περιθωριακούς κοινωνικούς χώρους που θέλει να μελετήσει, ώστε να καταγράψει τις συνθήκες τους με την μέγιστη δυνατή ακρίβεια. Κάποτε θα προκαλέσει την σύλληψή του από την αστυνομία μόνο και μόνο για να μπορέσει να δει εκ των έndon τις άθλιες συνθήκες στα κρατητήρια. Πραγματικά διάσημος θα γίνει το 1902 με ένα ρεπορτάζ που θα γράψει για τους ρακοσυλλέκτες των υπονόμων της Βιέννης και αργότερα με τα ρεπορτάζ του για την ζωή

των αστέγων. Τα ρεπορτάζ αυτά, κλασσικά έργα της δημοσιογραφίας, θα εκδοθούν σε βιβλία με τον τίτλο *Στην σκοτεινή Βιέννη* (1904) και *Στην Υπόγεια Βιέννη* (1905).

Το έργο του Βίντερ παραμένει ανεκτίμητο σαν πηγή της κοινωνικής ιστορίας και πρότυπο δημοσιογραφικής έρευνας, δεν έπεσε όμως από τον ουρανό. Ο πρώτος που κατέγραψε τις συνθήκες ζωής των κατώτερων στρωμάτων ήταν κατά πάσα πιθανότητα ο Φρήντριχ Ένγκελς το 1845 με το *Η κατάσταση της εργατικής τάξης στην Αγγλία*. Το έργο του όμως θα είναι μια μεμονωμένη απόπειρα που θα βρει απήχηση μόνο σε έναν νεαρό Γερμανό φιλόσοφο, τον Καρλ Μαρξ. Μέχρι τα τέλη του αιώνα ωστόσο η κατάσταση θα έχει αλλάξει. Η εκβιομηχάνιση, η ραγδαία ανάπτυξη των πόλεων με τα καινούργια κοινωνικά φαινόμενα που την συνοδεύουν, η ενίσχυση του βιομηχανικού προτελαριάτου και μαζί του εργατικού κινήματος και των σοσιαλιστικών κομμάτων θα στρέψουν την προσοχή όλο και περισσότερων ανθρώπων στις συνθήκες ζωής των φτωχότερων κατοίκων των πόλεων, ιδίως των εργατών. Η περιέργεια, η φιλανθρωπία, οι μεταρρυθμιστικές αντιλήψεις, ο φόβος ή η ελπίδα του σοσιαλισμού θα στρέψουν ανάλογα με την περίπτωση μυθιστοριογράφους, κοινωνιολόγους και δημοσιογράφους στην καταγραφή αυτών των συνθηκών. Ήδη το 1855 ένας Γάλλος μηχανικός ορυχείων που θα μετατραπεί σε κοινωνιολόγο, ο Φρεντερίκ Λε Πλαί, θα δημοσιεύσει σε έξι τόμους το έργο *Οι Ευρωπαίοι Εργάτες*, όπου μελετά σε βάθος τριάντα έξι εργατικές οικογένειες της δυτικής Ευρώπης. Στην Αγγλία ένας εφοπλιστής με κοινωνιολογικά ενδιαφέροντα, ο Τσαρλς Μπουθ θα δημοσιεύσει σε 17 τόμους με την βοήθεια μιας ομάδας ερευνητών το *Η Ζωή και ο Μόχθος του Λαού του Λονδίνου* (1891-1903), κολοσσιαία μελέτη της φτώχειας στην βρετανική πρωτεύουσα, με χάρτες που καταγράφουν το επίπεδο φτώχειας σε κάθε δρόμο της πόλης. Λίγα χρόνια αργότερα ένας Γερμανός μυθιστοριογράφος, ο Χανς Όστβαλντ, θα συλλάβει την ιδέα μιας σειράς βιβλίων που θα μελετούν επιμέρους πτυχές της ζωής στην σύγχρονη πόλη. Τα *Ντοκουμέντα της Μεγαλούπολης*, όπως θα την ονομάσει, περιλάμβανε πενήντα τόμους που κυκλοφόρησαν στο διάστημα 1904-1908, ορισμένους από τους οποίους θα γράψει ο ίδιος, ενώ δύο θα συνεισφέρει και ο Μαξ Βίντερ. Τα θέματα τους είναι ενδεικτικά: οι ομοφυλόφιλοι, οι ανύπαντρες μητέρες, οι ιερόδουλες και οι προαγωγοί, οι παραβατικοί ανήλικοι, οι αναρχικοί και το φεμινιστικό κίνημα.

Στην Αμερική την ίδια περίοδο αναδύεται ένα νέο είδος δημοσιογράφων που θα ονομαστούν υποτιμητικά «δημοσιογράφοι του βούρκου» (muckrakers), επειδή επέμεναν να ασχολούνται με τις πιο ενοχλητικές πλευρές, τον «βούρκο», της αμερικανικής κοινωνίας. Οι δημοσιογράφοι αυτοί χαρακτηρίζονται από μια έντονη κοινωνική στράτευση και μια νέα για τα δεδομένα της εποχής μεθοδολογία. Στην πραγματικότητα είναι οι εφευρέτες αυτού που σήμερα αποκαλείται αργή δημοσιογραφία. Αντί να κυνηγούν την επικαιρότητα γράφουν πολυσέλιδα άρθρα, κυρίως σε περιοδικά, που είναι το προϊόν μακροχρόνιας έρευνας, με σκοπό να αναδείξουν όσα θεωρούν κακώς κείμενα της αμερικανικής κοινωνίας και να προκαλέσουν κοινωνικές μεταρρυθμίσεις. Θέματα τους είναι οι φτώχεια στις πόλεις, η πορνεία, η παιδική εργασία, οι ανθυγιεινές συνθήκες εργασίας, η διαφθορά των πολιτικών και οι πρακτικές των επιχειρηματικών μονοπωλίων. Για να τεκμηριώσουν τις αποκαλύψεις τους δεν διστάζουν κάποτε να καταφύγουν σε ακραίες μεθόδους. Έτσι ο Τζούλιους

Τσέημπερς, που θεωρείται ο πρώτος τέτοιος δημοσιογράφος, θα κλειστεί οικειοθελώς το 1872 σε άσυλο φρενοβλαβών για να διαπιστώσει την κακοποίηση που υφίσταντο οι τρόφιμοι. Το παράδειγμα του θα ακολουθήσει μια γυναίκα δημοσιογράφος, η Νέλυ Μπλάι, η οποία το 1887 θα δημοσιεύσει το βιβλίο *Δέκα Μέρες στο Τρελάδικο*. Το 1890 ένας Δανός μετανάστης στην Αμερική, ο Γιάκομπ Ρις, θα δημοσιεύσει, βασισμένο σε ένα εκτενές άρθρο του της προηγούμενης χρονιάς, το βιβλίο *Πώς Ζει το Άλλο Μισό*, δημοσιογραφική μαρτυρία των άθλιων συνθηκών στέγασης στις φτωχογειτονιές των μεταναστών της Νέας Υόρκης, συνοδευόμενη από φωτογραφίες που τράβηξε ο ίδιος. Την ίδια εποχή που ο Μαξ Βίντερ ερευνά την ζωή των αστέγων, ο πιο διάσημος Αμερικανός συγγραφέας της εποχής του, ο Τζακ Λόντον, θα περάσει βδομάδες ζώντας με τους ζητιάνους και τους απόρους του Ηστ Εντ του Λονδίνου και θα δημοσιεύσει τις εμπειρίες του στο βιβλίο *Οι Άνθρωποι της Αβύσσου* (1903). Οι αποκαλύψεις των δημοσιογράφων του βούρκου κάνουν μεγάλη αίσθηση στην κοινή γνώμη και σε αρκετές περιπτώσεις πετυχαίνουν να προκαλέσουν την παρέμβαση των αρχών. Χάρη σε αυτές για παράδειγμα θα μεταρρυθμιστεί ο πολεοδομικός κώδικας της Νέας Υόρκης και θα εισαχθεί στις ΗΠΑ για πρώτη φορά νομοθεσία κατά της παιδικής εργασίας.

Στην ίδια την Αυστροουγγαρία ο Βίκτωρ Άντλερ θα δημοσιεύσει ήδη το 1888 ένα άρθρο για τις απάνθρωπες συνθήκες εργασίας και στέγασης των εργατών στα εργοστάσια τούβλων νότια της Βιέννης. Ακόμα και έτσι όμως τα ρεπορτάζ του Βίντερ, ο οποίος όχι μόνο ήταν το ευρωπαϊκό αντίστοιχο των δημοσιογράφων του βούρκου αλλά όπως θα δούμε κυριολεκτικά κατήλθε στον βούρκο της Βιέννης, ξεχωρίζουν για το βάθος της έρευνας του και την δύναμη του στυλ του.

Εκτός από δημοσιογράφος ο Βίντερ υπήρξε ένας πολιτικά δραστήριος σοσιαλιστής. Μέλος του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος, διατέλεσε βουλευτής στην βουλή της Αυστροουγγαρίας από το 1911 έως το 1918 και στην Άνω Βουλή της Αυστρίας ως αντιπρόσωπος της Βιέννης από το 1920 έως το 1930. Το 1918 μετέχει στην Εθνοσυνέλευση του νεοπαγούς αυστριακού κράτους και το 1919 γίνεται ένας από τους τρεις αντιδημάρχους της Βιέννης. Πάνω απ' όλα όμως δραστηριοποιείται στο κίνημα Φίλοι των Παιδιών (Kinderfreunde), του οποίου θα διατελέσει πρόεδρος από το 1917 έως το 1930. Πρόκειται για μια οργάνωση, που υπάρχει μέχρι σήμερα, αφιερωμένη στην προστασία των συμφερόντων των παιδιών, με ποικίλη δραστηριότητα, όπως η ανέγερση παιδικών βιβλιοθηκών και η υποστήριξη των οικογενειών όσων παιδιών ήταν αναγκασμένα να εργάζονται.

Το 1934 το δικτατορικό καθεστώς του καγκελάριου Ντόλφους θα αφαιρέσει την υπηκοότητα του Βίντερ και ο τελευταίος θα βρεθεί εξόριστος στις Ηνωμένες Πολιτείες προσπαθώντας να βγάλει τα προς το ζην ως σεναριογράφος και δημοσιογράφος. Θα πεθάνει φτωχός και μόνος σε ένα νοσοκομείο του Λος Άντζελες το 1937. Όταν όμως η σορός του θα μεταφερθεί στην Αυστρία στην κηδεία του θα παρευρεθούν παρά τις προσπάθειες της αστυνομίας χιλιάδες κόσμου. Ακόμα και μετά θάνατον θα συνεχίσει να δραστηριοποιείται υπέρ των απόκληρων, καθώς το 2010 θα εγκαινιαστεί προς τιμήν του στην Βιέννη το Σπίτι Μαξ Βίντερ, όπου παρέχεται στέγη σε 120 αστέγους.

Εξερευνώντας μια υπόγεια πολιτεία

α. Οι ρακοσυλλέκτες

«Κατά την διάρκεια ενός πρωινού περιπάτου στα προάστια της Βιέννης είχα κάποτε μια αξιοσημείωτη συνάντηση. Ένας άντρας εξαφανίστηκε μπροστά στα μάτια μου μέσα σε μια τρύπα των υπονόμων. Σήκωσε, χρησιμοποιώντας σαν μοχλό το κοντό στυλιάρι μιας τσουγκράνας, από αυτές που τις λένε «Χούνλ», την σχάρα του υπονόμου, την έστησε όρθια, μπήκε μέσα στο φρεάτιο, και την ξανάκλεισε αφήνοντας την να γλιστρήσει κάτω αργά καθώς την στήριζε με την πλάτη.

Και βρέθηκε κάτω!

Μέσα απ' την τρύπα του υπονόμου είδα ακόμα μόνο ότι ο άνδρας κάτω άναψε φως και μετά εξαφανίστηκε μέσα στην κοιλιά του δρόμου τόσο αστραπιαία, όσο είχε εκτυλιχτεί όλο το υπόλοιπο περιστατικό. Από το σήκωμα της σχάρας μέχρι την εξαφάνιση του φωτός εκεί κάτω δεν είχε περάσει ούτε λεπτό.

Ποιος ήταν ο άντρας και τί ήθελε εκεί κάτω στους υπονόμους;»

Έτσι ξεκινάει το ρεπορτάζ του Μαξ Βίντερ για τους «περιπατητές των υπονόμων», όπως λέγονταν οι ρακοσυλλέκτες που έψαχναν για μέταλλα, κόκκαλα και άλλα εμπορεύσιμα υλικά στους υπονόμους της Βιέννης. Και συνεχίζει:

«Δεν ήξερα ακόμα τίποτα για την «συντεχνία των περιπατητών των υπονόμων», όπως αποκαλείται στην Βιέννη εκείνη η ομάδα φτωχών ανθρώπων, που ανασύρουν τους θησαυρούς των υπονόμων και ασκούν έτσι το δύσκολο επάγγελμά τους, το πιο δύσκολο ίσως, που μπορεί να φανταστεί κανείς. Σήμερα έχω εμπλουτιστεί με μια βαθιά ματιά στην σκληρή ύπαρξη αυτής της συντεχνίας. Γνωρίζω την ζωή στους υπονόμους και την κοπιαστική αναζήτηση για τα παρόχθια αγαθά της μεγαλούπολης, για τα χαμένα φραγκοδίφραγκα, για τα μεταλλικά αντικείμενα και κομμάτια, που βρίσκουν τον τάφο τους στους υπονόμους, το κυνήγι για τα κόκκαλα, που έρχονται εδώ κάτω με τα απόνερα της μεγαλούπολης, και ξέρω τουλάχιστον έναν άνθρωπο, ο οποίος εξασκεί αυτό το επάγγελμα εδώ και χρόνια, ο οποίος στη διάρκεια άνω των δώδεκα χρόνων μέρα με την μέρα κατεβαίνει στους υπονόμους και οποίος ακόμα και σήμερα περιδιαβαίνει εκεί, όταν το ψωμί δεν είναι αρκετό στο σπίτι, όταν το εμπόριο παλιοσίδερων, το οποίο κάνει, στα περίχωρα της Βιέννης, δεν είναι αρκετά προσοδοφόρο.»

Πράγματι ο Βίντερ γνωρίζει αυτόν τον άνθρωπο, τον Σπεκλμόριτζ όπως λέγεται, και τον πείθει να τον πάρει μαζί του στις περιπλανήσεις του στους υπονόμους. Ανακαλύπτει έτσι ότι περίπου πενήντα άνθρωποι στην Βιέννη βγάζουν ή προσπαθούν να βγάλουν το ψωμί τους σκαλίζοντας τους υπονόμους με τσουγκράνες για παλιοσίδερα, κέρματα και άλλα χρήσιμα σκουπίδια. Υπάρχει μάλιστα

συναδελφικότητα μεταξύ αυτών των φτωχοδιαβόλων. Όταν βρίσκουν ένα σκουριασμένο μαχαίρι το καρφώνουν στον τοίχο για να μην το πατήσει κανείς και όσοι μαζεύουν σίδερα τα κόκκαλα που βρίσκουν τα αφήνουν παράμερα για να τα βρουν πιο εύκολα εκείνοι που τα μαζεύουν.

Είναι μια εξαιρετικά επίπονη και ανθυγιεινή εργασία. Μέσα στα λύματα και δίπλα σε νεκρούς αρουραίους οι άνθρωποι αυτοί πρέπει να διασχίζουν την πόλη υπογείως με λυγισμένα γόνατα λόγω του χαμηλού ύψους της οροφής, πράγμα που στην πρώτη του απόπειρα κάνει γρήγορα τον Βίντερ να λαχανιάσει και να σταματήσει. Ο αέρας δε είναι τόσο ανθυγιεινός που το σάλιο του Βίντερ γίνεται μαύρο απ' την βρωμιά. Όταν βρέχει και φουσκώνουν τα νερά υπάρχει κίνδυνος να πνιγεί κανείς, αλλά αυτό δεν αποθαρρύνει τους ρακοσυλλέκτες αφού, όπως ο σύντροφός του εξηγεί στον Βίντερ, η βροχή φέρνει και καλύτερη ψαριά σκουπιδιών.

Για τον Βίντερ όμως ο Σπεκλμόριτζ δεν είναι απλώς ένας ξεναγός, ή έστω ένας αντιπροσωπευτικός τύπος, αλλά ένας άνθρωπος σαν όλους τους άλλους. Τον επισκέπτεται στο σπίτι του και παρατηρεί τόσο την οικογενειακή θαλπωρή που επικρατεί, καθώς ο πατέρας ξαπλώνει στον καναπέ δίπλα στα τσιγάρα του παίζοντας με το μεσαίο αγόρι ενώ η μεγαλύτερη κόρη κάνει τα μαθήματά της, όσο και την φτώχεια, αφού έξι άτομα μοιράζονται δυο κρεβάτια κι έναν καναπέ σ' ένα δωμάτιο και όλο τους το καταπίστευμα για ώρα ανάγκης είναι μερικά κέρματα. Ο ίδιος ο Σπεκλμόριτζ έχει συναίσθηση του πόσο δύσκολη είναι η ζωή του, παρατηρώντας ότι αυτοί που κάνουν τις πιο βαριές εργασίες βγάζουν τα λιγότερα, ενώ αυτοί που απλώς επιβλέπουν τα περισσότερα. «Αυτή είναι μια άθλια ζωή... Θα ήμουν χαρούμενος αν δεν ήξερα τίποτα πλέον για όλη αυτήν την δουλειά» εξομολογείται στον ρεπόρτερ.

β. Οι άστεγοι

Εκτός από ρακοσυλλέκτες, στους υπονόμους της Βιέννης υπάρχουν και άστεγοι. Ο Βίντερ αφιέρωσε πλήθος άρθρων στους αστέγους της πόλης. Ο ίδιος εξηγεί τον λόγο: «Η Βιέννη έχει μερικές χιλιάδες αστέγους, οι οποίοι κάθε νύχτα σέρνονται στις πιο απίστευτες κρυψώνες για να βρουν κάποια προστασία από τις αντιξοότητες του καιρού. Είναι οι υπεράριθμοι, που δεν γίνονται δεκτοί ούτε στο άσυλο για αστέγους ούτε στο δημοτικό άσυλο ούτε στο πτωχοκομείο. Για αυτούς τους παρίες δεν υπάρχει τόπος πουθενά. Και αυτοί επίσης είναι άνθρωποι, και μακράν όχι οι χειρότεροι, όπως είχα πολλές φορές ευκαιρία να παρατηρήσω στις εξερευνήσεις μου στην υπόγεια Βιέννη... Αυτούς τους ανθρώπους στις κρυψώνες τους και στις σπηλιές τους, στους βούρκους και στους σωρούς από κοπριά, στους φούρνους που ψήνουν τα τούβλα και στο ανοιχτό χωράφι τον χειμώνα να τους εντοπίσω και να δείξω την βαρβαρότητα, που ανέχεται τέτοια αθλιότητα δίπλα στα απαστράπτοντα παλάτια, αυτό έκανα αποστολή μου, το να αφυπνίσω έτσι την δημόσια συνείδηση της πόλης των εκατομμυρίων, αυτό έθεσα σαν στόχο μου».

Μαθαίνοντας ότι υπάρχουν άστεγοι που κοιμούνται στους υπονόμους παραφυλάει για να εντοπίσει

κάποιον από αυτούς και να τον πείσει να τον πάρει μαζί του. Ανακαλύπτει έτσι ότι στις αίθουσες που βρίσκονταν παραπλήσια στα φρεάτια εισόδου καθώς και στα βοηθητικά κανάλια, που υπό φυσιολογικές συνθήκες δεν είχαν νερό, βρίσκουν κάθε βράδυ κατάλυμα πολλοί άστεγοι της πόλης, βλέπει τα άχυρα και τα σκεπάσματα που χρησιμοποιούν για κρεβάτι και ανακαλύπτει επίσης ότι οι ξεναγοί του σε αυτήν τη περιήγηση είναι οι υποτιθέμενοι εγκληματίες που σύμφωνα με τις ανακοινώσεις της αστυνομίας στον Τύπο είχαν το κρησφύγετο τους στους υπονόμους.

Αλλά και σε άλλες γωνιές της πόλης οι ανέστιοι ψάχνουν όποιο καταφύγιο μπορούν να βρουν. Τους ανακαλύπτει σε μια τάφρο καλυμμένη με θάμνους και σε μια υπαίθρια αποθήκη οικοδομικών υλικών, όπου μετράει περίπου σαράντα άτομα. Τους ανακαλύπτει επίσης σε ένα υπόστεγο για βάρκες πλάι στο ποτάμι, στην συνοικία Μπριγκίτεναου, όπου μάλιστα έχουν σκάσει το έδαφος και έχουν φτιάξει ένα είδος υπόγειου δωματίου όπου χωράνε 4 άτομα. Έτσι περιγράφει την συνάντησή μαζί τους:

«Εν τω μεταξύ και τα σπουργίτια πάνω στην λεύκη απέναντι απ' την αμμουδιά έχουν ήδη ζωηρέψει και χαιρετούν με φωτεινά, χαρούμενα τιτιβίσματα την μέρα που ανατέλλει. Βγαίνω έξω στο κανάλι του Δούναβη. Περνάει ένα ατμόπλοιο- κόντρα στο ρεύμα, βήχοντας και φτερνίζοντας. Τα φώτα του προαστιακού απέναντι στην ακτή Σπίτελαουερ έχουν σβήσει. Η μέρα έχει έρθει και μαζί της έρχονται τώρα έξω και οι ελεεινές μορφές από το οικοδόμημά τους. Τρέμοντας απ' το κρύο, με το κολλάρο σηκωμένο, τα χέρια στις τσέπες, έτσι έρχονται ο ένας μετά τον άλλον. Σύντομα έχω μαζέψει γύρω μου μια ολόκληρη ομήγυρη.»

Σε ένα άλλο μέρος, έναν φούρνο που ψήνει τούβλα, περπατάει το βράδυ ανάμεσα στους κοιμισμένους αστέγους που έχουν μετατρέψει αυτή την βιομηχανική εγκατάσταση σε πραγματικό υπνωτήριο, ο Βίντερ μετράει 130 άτομα, και καθώς δεξιά αριστερά βλέπει να κοιμούνται σειρές ανθρώπων ντυμένων με κουρέλια ο νους του πηγαίνει σε ένα ατύχημα σε ορυχείο που είχε δει κάποτε:

«Μου έρχεται στην θύμηση μια εικόνα από μια καταστροφή ορυχείου. Έτσι είχα δει κάποτε ανθρώπινα κορμιά. Ήταν στο ανθρακωρυχείο στο Κάρμιν όπου είχαν φέρει τα απανθρακωμένα, κατάμαυρα σώματα των ανθρακωρύχων· δεξιά μια σειρά πτώματα, αριστερά μια σειρά και σε έναν μικρό διάδρομο στην μέση ένας σωρός ανθρώπων που σπρώχνονταν, γυναίκες που θρηνούσαν, παιδιά που έκλαιγαν με λυγμούς, άνδρες που κλαίγανε... Αυτή η εικόνα, γεμάτη ζοφερή φρίκη μου έρχεται τώρα στον νου.»

Οι περισσότεροι άστεγοι, όπως μαθαίνει ο Βίντερ, είναι άνεργοι, θύματα κάποιου εργατικού ατυχήματος ή της οικονομικής ύφεσης, ενώ άλλοι είναι αλκοολικοί, θύματα του εθισμού τους. Όλοι όμως πρέπει να προσέχουν την αστυνομία, τον μεγαλύτερο φόβο τους. Αυτή «από καιρού εις καιρόν νιώθει υποχρεωμένη να τρομοκρατεί, να αναστατώνει, για να μην τους επιτρέψει το αίσθημα της ασφάλειας, τους παρίες, οι οποίοι κατοικούν αξιοθρήνητα εκεί κάτω» κάνοντας περιπολίες και όπου βρει αφορμή συλλήψεις. Οι άστεγοι αναγκάζονται για αυτό να κρύβονται όλο και πιο βαθιά μέσα στους υπονόμους ή σε ανάλογα μέρη ή να φυλάνε σκοπιές. Παρόλα αυτά μαθαίνει από τους ίδιους τους αστέγους ότι υπάρχουν και αστυνομικοί που δείχνουν ανθρωπιά, όπως και άλλοι που δείχνουν

αχρείαστη βιαιότητα. Όταν δημοσιεύεται το άρθρο του για τους αστέγους του Μπριγκιτενάου η τοπική αστυνομία κάνει έφοδο στο καταφύγιό τους με βρισιές και με χτυπήματα, συλλαμβάνει 25 από αυτούς και πετάει τα κουρέλια των αστέγων στο ποτάμι για να παγώσουν, όπως τους λένε. Πέρα όμως από προσωπικές επιλογές, το νόημα της αστυνομικής δράσης είναι φανερό: «Η αστυνομία είναι ανίσχυρη απέναντι στην αστεγία. Δεν μπορεί να φτιάξει άσυλα, μπορεί μόνο προς εφησυχασμό των χορτάτων να καταστέλλει από καιρού εις καιρόν τους πεινασμένους και τους άστεγους.»

Αυτή η αδιαφορία εξοργίζει τον Βίντερ, όλη του η αρθρογραφία για το θέμα άλλο σκοπό δεν έχει από το να κινητοποιήσει τις αρχές να λάβουν μέτρα υπέρ των αστέγων. Ούτε ντρέπεται να πάρει θέση ούτε μασάει τα λόγια του:

«Καθώς γυρνούσα σπίτι στην παγωμένη νύχτα- το πρωί το θερμόμετρο έδειχνε δύο βαθμούς- , δεν μπορούσα να βγάλω αυτούς τους δυστυχείς ανθρώπους απ' το μυαλό μου, και έπρεπε να σκεφτώ με αληθινό αίσθημα πικρίας αυτούς, οι οποίοι πριν λίγο καιρό είχαν αρνηθεί στο τοπικό κοινοβούλιο, να εγκρίνουν 10.000 κορώνες για την δημιουργία καταλυμάτων ανάγκης για αυτούς τους δυστυχείς».

Και αλλού γράφει:

«Τί θα γίνει, αν κάποτε αυτός ο σωρός εξαθλιωμένων συνειδητοποιήσει την δύναμη που κοιμάται μέσα του; Τί θα γίνει, αν πέσει επιδημία στην πόλη; Δεν θα πρέπει τότε να μεταφέρουν τα θανατηφόρα μικρόβιά τους σε όλους τους δρόμους;

Και αν δεν γίνει τίποτα απ' τα δύο, αν μείνει μόνο το γεγονός, ότι αυτή η πόλη των εκατομμυρίων έχει μέσα στα τείχη της μερικές χιλιάδες ανθρώπων, οι οποίοι κάθε νύχτα δεν ξέρουν πού θα ακουμπήσουν το κεφάλι τους, αν μείνει «μόνο» αυτό το γεγονός, θα μπορείτε τότε ακόμα να κοιμάστε ήσυχοι, πατέρες και διευθύνοντες αυτής της πόλης; Δεν πρέπει, στον βαθμό που έχετε ακόμα συνείδηση, στον βαθμό που έχετε ακόμα την αίσθηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, δεν πρέπει τότε να σας κατακλύσει η φρίκη;»

Και πάλι αλλού:

«Με μερικά κοινοτικά άσυλα ή γκαρσονιέρες θα μπορούσε να μπει ένα τέλος σε αυτήν την αθλιότητα, θα μπορούσαν ακόμα αυτά τα ζώα να γίνουν άνθρωποι. Εκατοντάδες κατοικίες στην Βιέννη είναι άδειες, πολλά μεγάλα παλάτια είναι ακατοίκητα και εδώ πρέπει άνθρωποι να κατοικούν σε σπηλιές!»

Στο τέλος ο Βίντερ μετατρέπεται από δημοσιογράφο σε ακτιβιστή. Πείθει εκείνους τους άστεγους στον φούρνο για τα τούβλα που η αστυνομία δεν έχει κάτι εναντίον τους να περιμένουν να συλληφθούν μαζί του, ώστε να έρθει το θέμα των αστέγων στην δημοσιότητα. Όταν οι αστυνομικοί δεν έρχονται πηγαίνει μια αντιπροσωπεία τους με επικεφαλής τον Βίντερ στο τμήμα απαιτώντας να γίνει μια αναφορά για την κατάσταση και να χτιστούν άσυλα. Η αναφορά γίνεται, αλλά φευ! «Η περιφέρεια, η κοινότητα και το κράτος δεν έχουν σαλέψει μέχρι σήμερα. Η αθλιότητα των αστέγων της Βιέννης έχει μεν καταγραφεί επισήμως- αλλά για τους επισήμους εξακολουθεί πάντα να μην υπάρχει.»

Σε μια άλλη περίπτωση, ο Βίντερ δείχνεται πιο ρεαλιστής ως προς τον ρόλο του δημοσιογράφου. Σε έναν άστεγο ο οποίος του λέει ότι με τα άρθρα του δεν τους έχει βοηθήσει καθόλου, μάλιστα τους έβλαψε κιόλας, απαντά ότι η βοήθεια που προσφέρει δεν είναι άμεση, δεν θα αποδώσει ούτε σήμερα ούτε αύριο, και ούτε μπορεί να τους βοηθήσει μόνος του, αν όμως τους γνωρίσει, αν μπορέσει να δείξει στον κόσμο ότι είναι άνθρωποι σαν όλους τους άλλους, τότε μακροπρόθεσμα θα μπορέσει να πετύχει κάτι για αυτούς. Ωστόσο θα ανακαλύψει ότι και μόνο ότι τους έδωσε φωνή, είναι ήδη κάτι για αυτούς, αλλά και μια ηθική ανταμοιβή για τον ίδιο.

Κάποτε βρίσκει μια ομάδα αστέγων να διαβάζουν μαζεμένοι με ενθουσιασμό το άρθρο που έγραψε για αυτούς. Αναλαμβάνει να τους το διαβάσει ο ίδιος προσωπικά και όταν τελειώνει « δέχεται την απλή αναγνώριση απλών ανθρώπων- μερικές χειραψίες.»

«Η απαγγελία στον φούρνο για τα τούβλα θα μείνει σε όλη μου την ζωή μια από τις ωραιότερες αναμνήσεις μου.»

γ. Οι λαϊκές γειτονιές

Στις λαϊκές γειτονιές της Βιέννης οι συνθήκες διαμονής για τα εργατικά στρώματα είναι συχνά μόνο λίγο καλύτερες από αυτές των αστέγων. Ο Μαξ Βίντερ περιδιαβαίνει αυτές τις γειτονιές, μπαίνει στις πολυκατοικίες, αυτοπροσκαλείται σε διαμερίσματα, μιλάει με τους ενοίκους, παρατηρεί τον χώρο στον οποίο ζουν, πόσοι ζουν, πώς ζουν και πόσα πληρώνουν για νοίκι.

Παντού βλέπει την ίδια ιστορία. Σε διαμερίσματα που έχουν ένα δωμάτιο και μια κουζίνα στοιβάζονται 8 με 10 άτομα, συνήθως από διαφορετικές οικογένειες και άσχετα μεταξύ τους, καθώς είτε ο ιδιοκτήτης δεν νοικιάζει όλο το σπίτι παρά μόνο ένα δωμάτιο ή και ένα ντιβάνι, ή οι αρχικοί ενοικιαστές υπενοικιάζουν το διαμέρισμά τους για να καλύψουν το νοίκι. Σε ένα διαμέρισμα βρίσκει δυο ενήλικους άνδρες να μοιράζονται το ίδιο κρεβάτι. Δεν πρόκειται για ζευγάρι ομοφυλοφίλων που ζουν ανοιχτά τον έρωτά τους κόντρα στις συμβάσεις. Απλώς ο καθένας έχει νοικιάσει μόνο το μισό κρεβάτι, και άρα είναι αναγκασμένος να το μοιράζεται με τον άλλο.

Αυτά τα διαμερίσματα ξεχειλίζουν από έπιπλα και αποσκευές, αφού ο κάθε ένοικος φέρνει τα πράγματά του και συχνά κάποια από τα παράθυρα καλύπτονται πίσω από αυτά, περιορίζοντας έτσι ακόμα πιο πολύ τον καθαρό αέρα. Γενικά οι συνθήκες είναι ιδιαίτερα ανθυγιεινές. Έτσι περιγράφει ο Βίντερ μια από τις χειρότερες περιπτώσεις: «Ο χώρος είναι 6,16 μέτρα μακρύς, 2,55 μέτρα φαρδύς και 2,12 μέτρα ψηλός, έχει λοιπόν μια επιφάνεια 15,71 τετραγωνικών και 33,30 κυβικά μέτρα αέρα. Αυτό για 10 άτομα!.. Ο χώρος είναι ένας υγειονομικός κίνδυνος». Και έτσι περιγράφει ένα από τα καλύτερα υποτίθεται διαμερίσματα: «Είναι περίπου τρία βήματα φαρδύ, δέκα μακρύ και 3,5 μέτρα ψηλό. Η χωρητικότητα του σε αέρα ξεπερνάει λοιπόν μετά βίας την πρόβλεψη για αέρα στην φυλακή». Οι τουαλέτες είναι έξω και τις μοιράζονται οι ένοικοι πολλών διαμερισμάτων, σε μια

περίπτωση αντιστοιχεί μια τουαλέτα σε 16-18 άτομα, σε μια άλλη σε 20-25.

Οι ιδιοκτήτες τέτοιων κατοικιών, οι οποίοι μπορεί να κατείχαν ολόκληρα συγκροτήματα, όπως η ανώνυμη αριστοκρατίσσα στην οποία ανήκε το συγκρότημα «Στο μελίσσι», ένα κτήριο όνομα και πράγμα που περιλάμβανε πάνω από 200 διαμερίσματα, διέθεταν μεγάλη εξουσία. Όχι μόνο εισέπρατταν υπέρογκα ενοίκια αλλά μπορούσαν να επιβάλουν κάθε λογής αυθαίρετους κανόνες στους ενοίκους. Όπως και σήμερα έτσι και τότε τα μικρά παιδιά φαίνεται να συγκεντρώνουν ιδιαίτερα το μένος των σπιτονοικοκύρηδων. «Στο μελίσσι» δεν επιτρέπεται να βγαίνουν έξω απ' το διαμέρισμα, ενώ ο κανονισμός μια άλλης πολυκατοικίας αναφέρει: «Απαγορεύεται επί ποινή εξώσεως να παίζουν παιδιά στους διαδρόμους, στις σκάλες και στην αυλή».

Επιμύθιο

Όλα τα παραπάνω μπορεί να μοιάζουν εξωτικά στον σημερινό Έλληνα αναγνώστη. Αν υποθέσουμε βέβαια ότι ο εν λόγω αναγνώστης ζει απομονωμένος στην βίλλα του ή ότι περπατάει στους δρόμους της πόλης του με τα μάτια και τα αυτιά κλειστά, δίχως να βλέπει τους αστέγους στο καταχείμωνο να κοιμούνται στο πεζοδρόμιο, ή τους ηλικιωμένους να ψάχνουν φαγητό στα σκουπίδια, ή τις νεαρές ρακοσυλλέκτριες το πρωί να σέρνουν τα καρότσια τους με τα παιδάκια τους να τις ακολουθούν. Και ούτε αναρωτήθηκε ποτέ πού κοιμούνται οι μετανάστες όταν σχολάνε από το εργοστάσιο και το χωράφι, ούτε πρόσεξε τα αναμμένα φώτα στα άθλια ημιυπόγεια και τις ετοιμόρροπες μονοκατοικίες ούτε είδε τα μαγαζιά που οι ιδιοκτήτες τους κάλυψαν την βιτρίνα με έναν μπερντέ και τα νοίκιασαν ως διαμερίσματα.

Στην πραγματικότητα εξωτικός δεν φαντάζει ο κόσμος που περιγράφει η δημοσιογραφία του Βίντερ, αλλά η δημοσιογραφία που περιγράφει έναν τέτοιο κόσμο. Μια δημοσιογραφία η οποία ασχολείται με τους απόκληρους και τους απλούς ανθρώπους αντί με τους πλούσιους και τους διάσημους, που γίνεται στον δρόμο και όχι με υπομνήματα προερχόμενα από υπουργεία και αντιγραφή ξένων άρθρων, που δυσπιστεί με την επίσημη εκδοχή των αρχών αντί να την μεταδίδει ως την μία και αδιαμφισβήτητη αλήθεια.

Στην αρθρογραφία του ο Βίντερ, τα βιβλία του οποίου στον γερμανόφωνο κόσμο κυκλοφορούν ακόμα και θεωρούνται πρότυπα του κοινωνικού ρεπορτάζ, δείχνει στην πράξη τα χαρακτηριστικά μιας σοσιαλιστικής δημοσιογραφίας.

Πρώτα απ' όλα αντικείμενό της είναι ακριβώς ό,τι συνήθως δεν συνιστά είδηση για την αστική δημοσιογραφία. Οι αόρατοι και οι απόκληροι, η καθημερινότητα που περνά απαρατήρητη ή θεωρείται δεδομένη, όλα αυτά έρχονται στο προσκήνιο. Το ασήμαντο (και οι ασήμαντοι) γίνεται έτσι σημαντικό και το φυσιολογικό (της καθημερινής τους ζωής) αναδεικνύεται ως μια προβληματική κατάσταση για την οποία απαιτούνται λύσεις. Αυτή η δημοσιογραφία για τον Βίντερ, που έλεγε ότι «ο πιο

ανθυγιεινός αέρας για τον ρεπόρτερ είναι ο αέρας της αίθουσας σύνταξης», γίνεται κατά βάση στους δρόμους. Γίνεται μιλώντας με τους ανθρώπους που είναι το αντικείμενό τους και όχι απλώς για αυτούς. Ο τρόπος που προσεγγίζει αυτούς τους ανθρώπους ο Βίντερ είναι αξιοσημείωτος. Δεν τους συμπονάει απλώς, στο κάτω κάτω και το χειρότερο κάθαρμα μπορεί να συμπονέσει έναν άστεγο σε μια στιγμή αδυναμίας, τους συμπαθεί και τους σέβεται. Θέλει να μάθει από αυτούς και τους μιλάει στην γλώσσα τους, την λαϊκή βιεννέζικη διάλεκτο, ως ίσος προς ίσο.

Αυτή η δημοσιογραφία δεν προσποιείται ποτέ την αντικειμενική, δηλώνει φανερά την ιδεολογία και την πολιτική της στόχευση, και δεν είναι ποτέ προπαγάνδα, είναι πάντα τεκμηριωμένη. Προσπαθεί να βελτιώσει τον κόσμο φέρνοντάς τον στο φως της δημοσιότητας, και άρα πιστεύει στην αξία της δημοσιότητας αυτής καθαυτής, ενώ η προπαγάνδα για να πετύχει έναν σκοπό, οσοδήποτε ευγενή, πιστεύει ότι η δημοσιότητα πρέπει να ελεγχθεί και αν χρειαστεί να παραμορφωθεί.

Ο Βίντερ δεν παριστάνει λοιπόν ότι μας περιγράφει απλώς τα γεγονότα, σαν κάποιο υποτιθέμενο αυτόματο ή θεϊκό μάτι που δεν έχει σκέψεις, συναισθήματα ή αξίες δικές του. Με εντιμότητα μας λέει και την άποψή του και ποιους κοινωνικούς σκοπούς θέλει να πετύχει, αντί να τους κρύβει πίσω από μια ψευδαίσθηση αντικειμενικότητας. Όμως αυτούς τους σκοπούς προσπαθεί να τους πετύχει τεκμηριώνοντας τα γεγονότα. Ρωτάει για πληροφορίες, πηγαίνει να δει τα πράγματα ιδίοις όμμασι, ακόμα και αν αυτό εγκυμονεί κινδύνους, συγκεντρώνει στοιχεία και στατιστικές. Θέλει οι αναγνώστες του να ξέρουν από που προέρχονται οι πληροφορίες που μεταδίδει, για να κρίνουν μόνοι τους την ακρίβειά τους. Γι' αυτό ο ίδιος και η δράση του έχουν τόσο μεγάλη θέση στα άρθρα του. Δεν το κάνει ούτε από ναρκισσισμό ούτε για αυτοπροβολή. Ο Βίντερ θέλει να ξέρουμε πού πήγε, με ποιον μίλησε, ποιος του είπε το ένα ή το άλλο, τί είδε μόνος του, ακόμα και ποιον ρόλο έπαιξε ο ίδιος προσωπικά στην κατασκευή της είδησης, ούτως ώστε η είδηση όντας διάφανη να είναι και έγκυρη.

Την ίδια στιγμή είναι όμως ευαίσθητος στις άμεσες και έμμεσες συνέπειες της δουλειάς του, στις ηθικές επιπτώσεις της. Είδαμε ήδη πως ενδιαφέρεται να μάθει αν η αρθρογραφία του κατάφερε να βελτιώσει την ζωή των ανθρώπων ή αν αντίθετα άθελά του τους δημιούργησε προβλήματα. Θα ήταν ανήθικο και κόντρα στην ιδεολογική του τοποθέτηση αν αντιμετώπιζε τους ανθρώπους απλώς σαν υλικό για το επάγγελμά του.

Στα ρεπορτάζ του ο Βίντερ συνδυάζει την ανθρωπολογική παρατήρηση και την δημοσιογραφική τεκμηρίωση με την λογοτεχνία. Σημαντικό μέρος της γοητείας που ασκούν τα άρθρα του οφείλεται στο πόσο καλογραμμένα είναι. Υπάρχουν σημεία σε αυτά που θυμίζουν νου την περιπετειώδη

λογοτεχνία του 19^{ου} αιώνα, το *Ταξίδι στο Κέντρο της Γης* του Ιουλίου Βερν και τους υποχθόνιους Μόρλοκ από την *Μηχανή του Χρόνου* του Χ.Τζ. Ουέλς. Για να έρθει κάτι στο φως της δημοσιότητας όχι απλώς ως τυπική καταγραφή αλλά ως ζωντανό γεγονός που θα τραβήξει την προσοχή του κοινού, δεν υπάρχει τίποτα που να αντικαθιστά το καλό γράψιμο. Ίσως γι' αυτό η γλώσσα της εξουσίας και των γραφειοκρατών είναι παντού τόσο επιτηδευμένα άσχημη, γιατί έτσι απονεκρώνει και συγκαλύπτει τα γεγονότα ακόμα και όταν τα παραδέχεται. Τότε όμως η γλώσσα της δημοσιογραφίας πρέπει να ακολουθήσει την αντίθετη οδό.

Εν τέλει παρατηρώντας τα πράγματα από την απόσταση του 21^{ου} αιώνα, το πιο εντυπωσιακό, το πιο αξιοθαύμαστο σε αυτά τα ρεπορτάζ είναι η πίστη τους στην ίδια την σημασία της δημοσιογραφίας. Σε μια εποχή που βασικός σκοπός των δημοσιογράφων μοιάζει να είναι να κρατήσουν τον θεατή αποβλακωμένο μπροστά στην τηλεόραση για όσο περισσότερο γίνεται ή να τον πείσουν να συνεχίσει να σκρολάρει στο κινητό του, συχνά χωρίς άλλο κίνητρο από τον κυνισμό αυτού που πληρώνεται για να εκτελεί εντολές, η ιδέα ότι φέρνοντας ευσυνείδητα στο φως τις σκοτεινές πλευρές μιας κοινωνίας μπορείς να την κάνεις καλύτερη, όχι αμέσως και όχι μόνος σου, αλλά σιγά σιγά και κινητοποιώντας άλλους, εμπνέει μια σεμνή, μετρημένη αισιοδοξία, τόση όση χρειάζεται κανείς για να μην παραιτηθεί μπροστά στο σκοτάδι.